

УДК 911.3:338.48 (477)
DOI <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.14.2025.11>

ПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ, СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ

О. О. Ляшкова¹, В. І. Тригуб²

У структурі світового туризму медичний туризм відіграє важливу роль, поєднує лікувальні, рекреаційні, соціальні й економічні функції. В Україні медичний туризм розглядається як один із перспективних напрямів туристичної діяльності та водночас як важливий механізм модернізації медичної інфраструктури, особливо в регіонах із розвиненим рекреаційним потенціалом. Метою дослідження є комплексне обґрунтування просторових закономірностей і тенденцій розвитку медичного туризму в Україні в умовах його адаптації до європейського туристичного ринку. У процесі підготовки статті використовувались описовий, аналітичний, порівняльно-географічний та системний методи, що забезпечили комплексне вивчення просторової організації медичного туризму. Джерельну базу становили наукові публікації, офіційна статистика, аналітичні звіти Міністерства охорони здоров'я України, Держстату, UNWTO, OECD. У статті розглянуто просторові особливості формування та розвитку медичного туризму в Україні в умовах соціально-економічних трансформацій і післявоєнного відновлення. Визначено місце медичного туризму у структурі національного туристичного ринку, його вплив на розвиток регіональних економік і систему охорони здоров'я. Проаналізовано сучасний стан галузі на основі статистичних даних Державної служби статистики України, Міністерства охорони здоров'я, Світової організації туризму (UNWTO) і Організації економічного співробітництва і розвитку (OECD). Виявлено основні тенденції територіального розміщення концентрації медико-туристичних послуг у великих містах і курортних зонах, зокрема в Києві, Львові, Одесі, Трускавці та Хмельнику. Обґрунтовано ключові чинники, що визначають конкурентоспроможність України на міжнародному ринку медичного туризму, серед яких такі: наявність кваліфікованого медичного персоналу, відносно низька вартість послуг, використання природно-лікувальних ресурсів та розвиток санаторно-курортної бази. Визначено напрями оптимізації просторової організації медичного туризму з урахуванням європейських тенденцій, потреб інклюзії та цифровізації галузі. Досліджено логістичні, сервісні, інституційні та соціально-економічні чинники, які визначають ефективність просторової організації медичного туризму. Запропоновано напрями її оптимізації з урахуванням європейських тенденцій, інклюзивності, цифровізації та потреб післявоєнного відновлення. Окреслено пер-

¹ аспірантка кафедри економічної та соціальної географії і туризму
(Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса)
e-mail: lyashkova.9641@gmail.com
ORCID: 0009-0006-8521-6688

² кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру
(Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса)
e-mail: v.tryhub@onu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-4436-2017

спективи формування регіональних кластерів медичного туризму як інструменту інтеграції туризму, охорони здоров'я та соціальної реабілітації.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформовані в дослідженні підходи до аналізу просторової організації медичного туризму можуть бути використані у процесі стратегічного планування, розроблення регіональних програм відновлення медичної та рекреаційної інфраструктури, формування кластерів медико-туристичних послуг, а також під час залучення інвестицій у галузь у повоєнний період.

Ключові слова: медичний туризм, суспільно географічний аспект, регіональний розвиток, територіальна організація, рекреаційно-оздоровчий потенціал, послуги, конкурентоспроможність.

SPATIAL ORGANIZATION OF MEDICAL TOURISM IN UKRAINE, CURRENT STATE AND TRENDS

O. O. Liashkova, V. I. Trigub

In the structure of global tourism, medical tourism plays a significant role by combining therapeutic, recreational, social, and economic functions. In Ukraine, it is considered one of the most promising areas of tourism development and, at the same time, an important tool for modernizing the medical infrastructure, particularly in regions with well-developed recreational potential. The aim of this study is to provide a comprehensive justification of the spatial patterns and development trends of medical tourism in Ukraine in the context of its adaptation to the European tourism market.

Descriptive, analytical, comparative-geographical, and systems approaches were applied in the course of this study, ensuring a comprehensive examination of the spatial organization of medical tourism. The research was based on academic publications, official statistical data, and analytical reports from the Ministry of Health of Ukraine, the State Statistics Service of Ukraine, the World Tourism Organization (UNWTO), and the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).

The article examines the spatial features of the formation and development of medical tourism in Ukraine amid socio-economic transformations and post-war recovery. It defines the place of medical tourism within the national tourism market and its impact on regional economies and the healthcare system. The current state of the sector is analyzed using statistical data from the State Statistics Service of Ukraine, the Ministry of Health, the World Tourism Organization (UNWTO), and the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). The study identifies key trends in the territorial concentration of medical-tourism services in major cities and resort areas, particularly Kyiv, Lviv, Odesa, Truskavets, and Khmilnyk. It substantiates the main factors determining Ukraine's competitiveness in the international medical tourism market, including the availability of qualified medical personnel, relatively low service costs, the use of natural therapeutic resources, and the development of the sanatorium-resort base. Directions for optimizing the spatial organization of medical tourism are outlined with regard to European trends, inclusion needs, and the digitalization of the sector.

The practical significance of the obtained results lies in the fact that the approaches to analyzing the spatial organization of medical tourism developed in this study can be applied in strategic planning, the development of regional programs for restoring medical and recreational infrastructure, the formation of medical tourism service clusters, as well as in attracting investments into the sector during the post-war recovery period.

Key words: medical tourism, socio-geographical aspect, regional development, territorial organization, recreational and health-improvement potential, services, competitiveness.

Вступ

Медичний туризм посідає вагоме місце в системі глобальної туристичної індустрії, поєднує функції охорони здоров'я, рекреації, соціальної мобільності й економічного розвитку. Його значення зростає в умовах інтернаціоналізації медичних послуг, розвитку транспортної доступності та підвищення ролі цифрових технологій у сфері охорони здоров'я. Для України медичний туризм має подвійне значення: це, з одного

боку, перспективний напрям диверсифікації туристичної діяльності, з іншого – чинник збереження і модернізації медичної інфраструктури, особливо в регіонах з високим рекреаційним потенціалом.

Після 2020 р. ринок медичних послуг в Україні зазнав істотних змін під впливом пандемії COVID-19, воєнних дій і загальної кризи сфери охорони здоров'я. Водночас ці виклики сприяли появі нових форм і моделей медико-туристичної діяльності, орієн-

тованих на внутрішнього споживача, реабілітацію військовослужбовців, розвиток телемедицини та реабілітаційних програм. Просторова організація медичного туризму в цих умовах набуває нових рис, оскільки формується мережа спеціалізованих медичних і реабілітаційно-оздоровчих центрів, санаторно-курортних установ, які стають ядрами територіальної інтеграції туризму й медицини.

Сучасний стан розвитку медичного туризму в Україні характеризується концентрацією закладів у великих містах (Київ, Львів, Одеса, Дніпро, Харків) та у традиційних рекреаційно-курортних регіонах (Трускавець, Моршин, Хмільник, Миргород). Спостерігається значна просторово-структурна асиметрія між центральними та периферійними районами, а також між приватним і державним секторами. Занизький рівень інституційно-нормативного забезпечення, обмежена міжнародна комунікація у сфері просування медико-туристичних послуг і відсутність систематизованої статистичної звітності залишаються стримувальними чинниками розвитку галузі.

Необхідність наукового дослідження просторової організації медичного туризму зумовлена потребою комплексного осмислення територіальних особливостей розміщення, взаємозв'язків і потенціалу розвитку медико-туристичних систем у контексті національної політики сталого відновлення та інтеграції в європейському туристичному просторі.

Метою дослідження є наукове обґрунтування просторових закономірностей формування та розвитку медичного туризму в Україні, визначення його структурно-територіальних особливостей, сучасних тенденцій і чинників трансформації в контексті інтеграції в європейському туристичному просторі. Об'єктом дослідження виступають процеси організації та функціонування медичного туризму в Україні як складника національної туристично-рекреаційної системи. Предметом дослідження є просторові особливості, чинники та закономірності розвитку медичного туризму в Україні, механізми формування і вдосконалення його регіональної структури.

Завдання дослідження:

1. Розкрити теоретико-методологічні засади дослідження медичного туризму як суспільно-географічного явища.

2. Проаналізувати сучасний стан розвитку медико-туристичних послуг в Україні.

3. Визначити ключові чинники, що впливають на формування і розвиток медичного туризму в регіонах.

4. Оцінити тенденції та регіональні відмінності у просторовій організації медико-туристичної діяльності.

5. Запропонувати напрями вдосконалення просторової організації медичного туризму в умовах післявоєнного відновлення України.

Матеріал і методи

У процесі підготовки статті застосовано комплекс наукових методів, що забезпечив цілісне та всебічне вивчення просторової організації медичного туризму в Україні. Теоретичну основу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених, у яких висвітлено питання проблематики туризму, охорони здоров'я, соціально-економічного районування та просторових трансформацій. У дослідженні застосовувався міждисциплінарний підхід, який забезпечив інтеграцію принципів економічної, соціальної, медичної та рекреаційної географії в цілісну систему наукового аналізу. Медичний туризм розглядається як система, у межах якої відбуваються процеси формування просторової структури, взаємодії суб'єктів ринку послуг і регіональної диференціації.

У процесі дослідження здійснено аналіз і синтез наукових джерел, що дало змогу систематизувати основні підходи до визначення сутності медичного туризму, окреслити його місце у структурі національної економіки та визначити ключові напрями територіального розвитку. Застосування критичного аналізу забезпечило інтеграцію теоретичних концепцій у єдину систему наукових положень, на основі якої сформовано узагальнене бачення досліджуваного явища. Порівняльно-географічний підхід дав можливість виявити закономірності та відмінності в розвитку медичного туризму в Україні та країнах Європейського Союзу, Центральної та Східної Європи.

Системний аналіз дав змогу розглядати медичний туризм як багатокомпонентну соціально-економічну систему, у якій взаємодіють медичні, рекреаційні, інфраструктурні та сервісні елементи. Статистичний метод застосовано для оцінювання динаміки основних показників діяльності у сфері медико-туристичних послуг у 2020–2024 рр. Графічний метод використано для узагальнення кількісних даних у формі діаграм і структурних схем, що дало змогу відобра-

зити регіональні відмінності та тенденції розвитку. Аналітичний підхід забезпечив інтеграцію фактичних даних і теоретичних узагальнень, що дало змогу виявити основні закономірності розвитку медичного туризму та визначити перспективні напрями вдосконалення галузі.

Інформаційну основу дослідження становлять офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства охорони здоров'я України, Національної служби здоров'я України, а також аналітичні звіти Всесвітньої організації туризму, Світової організації охорони здоров'я і Організації економічного співробітництва та розвитку. Додатково використано матеріали наукових монографій, фахових статей і регіональних програм розвитку туризму й охорони здоров'я. Сукупність зазначених методів і джерел дала можливість отримати об'єктивну картину сучасного стану медичного туризму в Україні та визначити головні тенденції його просторового розвитку.

Результати

Медичний туризм є складною багатокомпонентною категорією, що інтегрує медичні, рекреаційні, соціально-економічні, інфраструктурні й інформаційно-організаційні ресурси території, які забезпечують можливості для надання лікувальних, оздоровчих і реабілітаційних послуг у поєднанні з відпочинком та іншими видами туристичної діяльності. Питанню розвитку медичного туризму належить помітне місце в сучасних наукових дослідженнях в Україні та за кордоном. У працях М. Мальської, О. Бордун, А. Молодецького, В. Острої, В. Яворської, О. Ляшкової розглянуто теоретичні засади й практичні механізми формування, становлення і розвитку медичного туризму в Україні (Мальська і Бордун, 2018; Молодецький і Остра, 2020; Яворська і Ляшкова, 2025). Автори наголошують на необхідності поєднання медичного, рекреаційного й економічного підходів для підвищення конкурентоспроможності галузі. Є. Гнедик зосередив увагу на правових аспектах організації медичного туризму, визначив його як вид господарської діяльності, що передбачає інтеграцію туристичних і медичних послуг у межах спеціально регламентованих процедур (Гнедик, 2017; Гнедик, 2019).

Міжнародний досвід дослідження медичного туризму представлений у працях М. Букман, Х. Лі, В. Куй, Е. Гапонової, С. Галасюк та інших авторів, які аналізу-

ють динаміку глобального ринку медичних послуг і роль просторової спеціалізації у формуванні міжнародних потоків пацієнтів (Bookman & Bookman, 2007; Li & Cui, 2014; Гапонова, 2016; Галасюк, 2023). Зокрема, М. Букман акцентує увагу на географічних аспектах медичних подорожей і просторовій концентрації клінічних центрів у країнах із розвинутою медичною інфраструктурою (Bookman & Bookman, 2007). Українські науковці С. Галасюк, К. Галасюк, А. Молодецький, В. Остра досліджують особливості функціонування санаторно-курортного комплексу України, розглядають його як структурний елемент медико-туристичного потенціалу держави та чинник формування її конкурентних переваг у сфері оздоровчого туризму (Галасюк і Галасюк, 2013; Молодецький і Остра, 2020).

У сучасних наукових дослідженнях спостерігається багатовекторність підходів до визначення сутності медичного туризму, що зумовлено відмінностями у теоретичних концепціях і галузевих підходах до його вивчення. Частина авторів ототожнює його з лікувальним або оздоровчим туризмом, однак Є. Гнедик вважає таке спрощення некоректним (Гнедик, 2019). На його думку, лікувальна діяльність є складником медичної, тому вживання вузьких термінів створює плутанину у визначеннях. Науковець пропонує трактувати медичний туризм як комплексну діяльність, що включає організацію туристичного продукту з обов'язковим компонентом медичних або лікувально-оздоровчих послуг, які надаються закладами охорони здоров'я, що мають відповідний правовий статус і ліцензію на медичну практику.

У зарубіжній літературі поняття медичного туризму часто розглядається у зв'язку з терміном «клінічний туризм», який передбачає виїзд за межі країни проживання для отримання спеціалізованої медичної допомоги поза системою державного страхування. Американські дослідники визначають медичний туризм як організовану подорож для відновлення або поліпшення здоров'я шляхом медичного втручання, що відрізняє його від оздоровчого туризму, пов'язаного з відпочинком без лікувальних процедур (Lunt et al., 2011). Така диференціація є важливою для чіткого розмежування функцій ринку туристичних і медичних послуг.

У сучасних українських наукових дослідженнях медичний туризм тривалий час

розглядався крізь призму курортно-оздоровчої діяльності. Проте сучасні дослідження дедалі частіше підкреслюють його самостійний статус у системі туристичного господарства. М. Мальська, О. Бордун, В. Баєв, А. Парфіненко й інші аналізують просторову організацію медичного туризму, визначають чинники його розвитку й регіональні відмінності (Баєв, 2015; Парфіненко та ін., 2018; Мальська і Бордун, 2019). Автори наголошують, що Україна має значний потенціал для формування конкурентоспроможного ринку медико-туристичних послуг завдяки поєднанню високого рівня професійної підготовки медичних кадрів, наявності сучасного обладнання та унікальних природно-лікувальних ресурсів.

Узагальнення наукових підходів дозволяє зробити висновок, що медичний туризм є складним багатокомпонентним соціально-економічним явищем. Його розвиток зумовлений взаємодією факторів медичної інфраструктури, рівня сервісу, транспортної доступності та міжнародної привабливості території. У вітчизняних умовах формування цього сегмента пов'язане з необхідністю оновлення законодавчої бази, підвищення якості медичних послуг, удосконалення механізмів міжгалузевої координації та активного просування українських медичних закладів на світовому ринку.

Узагальнюючи наведені підходи, далі пропонуємо власне визначення медичного туризму. Медичний туризм – це організована подорож у межах країни або за її межі для отримання планових медичних послуг у ліцензованих закладах охорони здоров'я. Вона може передбачати діагностику, лікування чи реабілітацію та поєднується з туристичними сервісами. Розрізняють в'їзний, виїзний та внутрішній види медико-туристичної діяльності. Він відрізняється від оздоровчого (wellness) туризму, який спрямований лише на профілактику й відпочинок без медичного втручання. Надалі термін «медичний туризм» уживається саме в цьому значенні.

Просторова організація медичного туризму в Україні визначається сукупністю чинників, які формують умови, масштаби та напрями розвитку цієї сфери. На підставі узагальнення офіційних даних Міністерства охорони здоров'я України, Державного агентства розвитку туризму, Держстату, аналітики профільних асоціацій (Українська ..., 2020; European ..., 2022;

Державне ..., 2023; Державна ..., 2023; МОЗ ..., 2024) можна виокремити інтегровану систему чинників, що поєднує медичні, економічні, рекреаційні, інфраструктурні та соціально-політичні компоненти (табл. 1). Саме їх взаємодія забезпечує формування територіальних кластерів медико-туристичної активності та пояснює регіональні контрасти між високорозвиненими й периферійними зонами.

Серед усіх груп чинників провідну роль відіграє медична інфраструктура, яка визначає просторові осередки концентрації лікувально-реабілітаційних послуг. За офіційними даними Міністерства охорони здоров'я (далі – МОЗ) України, у 2023 р. функціонувало понад 2 200 приватних закладів охорони здоров'я, з яких приблизно 40 відсотків зосереджено в Києві, Львові, Одесі та Дніпрі. Ці міста формують стійкі центри медико-туристичного тяжіння, у яких створено розвинену мережу клінік репродуктивної, офтальмологічної, стоматологічної та пластичної медицини. У результаті формується просторово впорядкована система міжрегіональних потоків пацієнтів, яка поступово набуває ознак кластерної організації медико-туристичного простору.

Курортно-рекреаційні ресурси виступають другим системоутворювальним компонентом просторової структури медико-туристичної діяльності. Природні лікувальні ресурси забезпечують функціонування понад 270 санаторно-курортних установ, зосереджених переважно в Карпатському макрорегіоні (Трускавець, Моршин, Свалява, Хмільник) та Причорномор'ї (Куяльник, Сергіївка, Затока). Саме ці території мають найвищий потенціал для розвитку реабілітаційного та профілактичного туризму, що набуває особливого значення в умовах післявоєнної відбудови. Унікальні природно-оздоровчі ресурси формують просторові напрямки медико-туристичної мобільності населення.

Вагомим просторовим регулятором виступає логістична доступність. Концентрація міжнародних аеропортів у Києві, Львові й Одесі забезпечує інтернаціональний характер потоків пацієнтів, тоді як розгалуженість автомобільної та залізничної мережі формує міжрегіональні зв'язки всередині країни. Території, що мають дефіцит транспортної доступності або перебувають у зоні підвищеного ризику, фактично виключаються із системи медичного туризму. Отже, логістичний чинник виконує роль просто-

Таблиця 1

Система чинників розвитку медичного туризму в Україні

Група чинників	Конкретні елементи	Вплив на просторову організацію
Медична інфраструктура	Наявність спеціалізованих клінік, реабілітаційних центрів, лабораторій.	Наявність сучасних клінік і центрів реабілітації визначає центри тяжіння пацієнтів та сприяє формуванню міжрегіональної системи медичного туризму.
Курортно-рекреаційні ресурси	Мінеральні та термальні води, лікувальні грязі, сприятливі кліматичні умови, оздоровчі комплекси.	Визначають локалізацію реабілітаційного та профілактичного туризму.
Логістична доступність	Аеропорти, залізничні вузли, автомобільні шляхи, трансферні сервіси.	Висока транспортна забезпеченість розширює ринок і полегшує мобільність пацієнтів.
Сервісно-інфраструктурне забезпечення туристичної діяльності	Готелі, санаторії, послуги перекладачів, сервіс супроводу, маркетингові агентства.	Підвищує рівень комфортності й конкурентоспроможності територій.
Ціноутворення та конкурентність	Співвідношення вартості лікування з міжнародними аналогами.	Визначає привабливість України на світовому ринку медичних послуг.
Інформаційно-маркетинговий фактор	Цифрові платформи, агентства медичного туризму, онлайн-маркетинг.	Сприяє підвищенню інформаційної впізнаваності й інтеграції пацієнтів у міжнародному медико-туристичному просторі.
Регуляторно-правове середовище	Законодавча база, стандарти, ліцензування, система моніторингу якості.	Формує рівень довіри, безпеки та правової стабільності галузі.
Соціально-економічні фактори	Доходи населення, демографічна структура, безпека, міграційна ситуація.	Визначають внутрішній попит і ризики для функціонування ринку.
Післявоєнне відновлення	Реконструкція медичних об'єктів, фінансування, інвестиції, відновлення інфраструктури.	Відкриває можливості для створення нових регіональних кластерів у постконфліктному просторі.

Узагальнено автором за даними МОЗ України, 2024 р.; ДАРТ, 2023 р.; Держстату, 2023 р.; УАМТ, 2020 р.; ЕМА, 2022 р.

рового фільтра, посилює поляризацію між центрами та периферією.

Розвиток сервісно-інфраструктурного забезпечення туристичної діяльності визначає якість медико-туристичного продукту. За даними UkraineInvest, лише приблизно 60% лікувально-оздоровчих локацій мають повний набір супровідних сервісів – від готельного розміщення до транспортного забезпечення та інформаційного супроводу іноземних клієнтів (UkraineInvest, 2023). Найбільш інфраструктурно розвинені регіони – Київ, Львівська й Одеська області, які показують пряму залежність між рівнем сервісу й інтенсивністю туристичних потоків, що підтверджує ключову роль цього чинника в конкурентоспроможності територій.

Ціноутворювальний чинник залишається стратегічною перевагою України на міжнародному ринку. За оцінками Міжнародної асоціації медичного туризму, середня вартість операцій і стоматологічних процедур у вітчизняних клініках на 40–70 відсотків нижча, ніж у країнах Західної Європи. Це зумовлює активний попит з боку пацієнтів із Польщі, Німеччини, Туреччини й Ізраїлю, а також сприяє розвитку в'їзного сегмента. Водночас цінова привабливість потребує супроводу високих стандартів якості та міжнародної сертифікації, без яких регіональна привабливість не може бути стабільною.

Інформаційно-маркетинговий чинник формує цифровий контур просторової організації. Наявність національних плат-

форм і міжнародних посередників, як-от Bookimed та MedTour Ukraine, створює цифрові вікна доступу до українських клінік. Найвищу видимість у глобальному інформаційному просторі мають Київ, Львів і Одеса, де функціонує більшість акредитованих медичних закладів і туристичних агентств. Регіони, що не представлені в онлайн-середовищі, залишаються маловідомими на зовнішньому ринку, що поглиблює просторову асиметрію інформаційних потоків.

Регуляторно-правове середовище є інституційною основою формування галузі. Україна поступово адаптує законодавство до європейських стандартів, однак досі не має єдиного державного реєстру медико-туристичних операторів і акредитованих клінік. Відсутність єдиних протоколів медичного туризму та системи контролю якості обмежує участь частини регіонів у міжнародних програмах співпраці. Найбільш активними в цьому напрямі залишаються Київська, Львівська й Одеська області, де наявна взаємодія бізнесу й місцевої влади у сфері сертифікації медичних послуг.

Соціально-економічні чинники мають суттєвий вплив на структуру попиту. За даними Держстату, середньомісячна заробітна плата у 2023 р. становила 15,3 тис. грн, що обмежує доступність дорогих медичних послуг для більшості населення (Державна ...; Статистичний ..., 2024). Водночас понад п'ять мільйонів внутрішньо переміщених осіб створили нову категорію споживачів реабілітаційних і санаторно-курортних послуг, переважно в безпечних західних регіонах. Це спричинило помітне зростання внутрішнього медичного туризму, що проявляється у збільшенні частки пацієнтів із центральних і східних областей, які лікуються у Львівській, Закарпатській та Хмельницькій областях.

Завершальним системоутворювальним елементом є фактор післявоєнного відновлення, який набуває стратегічного значення. За аналітичним звітом МОЗ, у межах Національного плану відновлення передбачено реконструкцію понад 120 медичних закладів, зокрема й реабілітаційних центрів у Львівській, Закарпатській і Одеській областях. Реалізація цих проєктів створює передумови для формування нових кластерів медичного туризму, зорієнтованих на лікування поранених військових, ветеранів і осіб із посттравматичними синдромами. Просторова активізація цього процесу стає фактором інтеграції медицини, туризму

й соціальної реабілітації в межах єдиної просторової моделі.

Узагальнення проведеного аналізу свідчить, що просторовий розвиток медичного туризму в Україні є результатом взаємодії медичних, рекреаційних, логістичних, інституційних і соціально-економічних чинників. Найвищу концентрацію конкурентних переваг мають Київ, Львівщина, Закарпаття та Одещина, де поєднуються висока якість медичних послуг, природні ресурси оздоровлення, транспортна доступність і позитивний інвестиційний клімат. Саме ці регіони визначають стратегічну структуру національного медико-туристичного простору, а їхній досвід може стати основою для розвитку периферійних територій у процесі післявоєнного відновлення.

Обговорення

Перспективи просторового розвитку медичного туризму в Україні визначаються комплексом соціально-економічних, медико-рекреаційних і логістичних чинників, що формують регіональні переваги й інвестиційну привабливість територій. У контексті післявоєнного відновлення важливим завданням стає не лише реконструкція пошкодженої інфраструктури, а й формування нової територіальної моделі медико-туристичних кластерів, орієнтованих на реабілітаційно-оздоровчу функцію. На основі проведеного аналізу чинників, просторової структури галузі й офіційних статистичних даних (Державне ..., 2023; UkraineInvest, 2023; МОЗ ..., 2024; Статистичний ..., 2024) визначено коло регіонів, які мають найбільший потенціал для розвитку медичного туризму (табл. 2).

Реалізація зазначених напрямів передбачає поєднання державної політики, регіонального планування і приватних ініціатив. Особливої уваги потребує розроблення стратегії інтеграції медичного туризму в систему післявоєнного відновлення країни. Розбудова кластерів типу «лікування + оздоровлення» має стати основою для створення сталих точок зростання в регіонах, що поєднують медичні, природно-ресурсні й транспортні переваги.

Суттєвого значення набуває питання логістичної інтеграції, адже саме доступність визначає мобільність пацієнтів і економічну ефективність галузі. Не менш важливим є інформаційний чинник: розвиток цифрових платформ, багатомовних сайтів клінік, електронних систем бронювання та цифрового маркетингу дозволить інтегру-

Таблиця 2

Перспективні райони розвитку медичного туризму в Україні

Region	Просторово-ресурсні переваги	Потенційні напрями спеціалізації
Закарпатська область / Карпатський регіон	Висока насиченість мінеральними джерелами (Свалява, Шаян, Поляна), сприятливі кліматичні умови, прикордонне розташування із країнами ЄС.	Розвиток реабілітаційних, бальнеологічних і превентивних центрів; створення транскордонних медичних кластерів.
Одеська область (Чорноморське узбережжя)	Морський клімат, наявність грязьових ресурсів Куяльницького та Будацького, розгалужена курортна інфраструктура, портово-аеропортна логістика.	Формування морського медико-туристичного кластера; поєднання лікування, відновлення і рекреації в межах приморської зони.
Львівська область (Трускавець, Моршин)	Мінеральні води, історично сформована санаторна база, близькість до європейського ринку послуг, транспортна доступність.	Розвиток реабілітаційно-курортного комплексу, орієнтованого на внутрішніх і зовнішніх туристів; створення медико-туристичного бренду «Галичина».
Київ і Київська область	Концентрація високотехнологічних клінік, медичних університетів і наукових центрів, міжнародна транспортна доступність.	Формування національного медичного хабу, розвиток напрямів високоспеціалізованої та інноваційної медицини.
Регіони післявоєнного відновлення (західні території, що приймають)	Переміщення значної частини населення, зростання попиту на реабілітаційні послуги для військових і ВПО, наявність ресурсної бази.	Створення мережі реабілітаційних центрів для ветеранів і військовослужбовців; інтеграція соціальної та медичної реабілітації.

Узагальнено авторами за даними ДАРТ, 2023 р.; Звіту про виконання МОЗ плану заходів, 2024 р.; UkraineInvest, 2023 р.

вати Україну у глобальний медико-туристичний простір.

Отже, просторове вдосконалення системи медичного туризму має спиратися на принципи поліцентричності, міжрегіональної взаємодії та міжнародної інтеграції. Реалізація цих принципів створить підґрунтя для формування конкурентоспроможного медико-туристичного простору, який поєднає функції лікування, реабілітації, відпочинку та соціальної адаптації населення в повоєнній Україні.

Аналітичні оцінки свідчать, що Карпатський і Причорноморський макрорегіони мають найвищу перспективність у сегменті медико-оздоровчого туризму завдяки поєднанню природно-ресурсних, рекреаційних і транскордонних передумов. Закарпаття і Львівщина є конкурентоспроможними на ринку Центрально-Східної Європи, що відкриває можливості залучення іноземних пацієнтів через спільні програми з Польщею, Словаччиною та Угорщиною. Одещина, натомість, має унікальний морський і грязьовий потенціал, придат-

ний для створення багатопрофільних курортів відновного типу, орієнтованих як на громадян України, так і на клієнтів з Балканського та Чорноморського регіонів.

Київ і його агломераційна зона виступають ядром високотехнологічної медицини та центром управління галуззю. Тут сформувалася концентрація інвестицій у приватні клініки, центри естетичної та репродуктивної медицини, а також у проекти дистанційної діагностики. Цей вузол визначає стратегічну поляризацію простору, поєднує функції лікувального центру, навчально-наукового середовища й логістичного вузла міжнародного рівня.

У західних областях України, які виконують роль безпечного регіону, що приймає, під час війни, формується нова просторово-функціональна зона реабілітаційної медицини. Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська та Хмельницька області стають базою для створення медико-соціальних центрів реабілітації військовослужбовців і внутрішньо переміщених осіб. Це явище

можна трактувати як перехід від класичного курортного туризму до моделі соціально орієнтованої реабілітаційної географії.

Визначення перспективних районів дає змогу обґрунтувати напрями вдосконалення просторової організації медичного туризму, що передбачають поєднання інфраструк-

турних, управлінських і маркетингових заходів (табл. 3).

Висновки

Медичний туризм в Україні формується як цілісна територіальна система, у межах якої поєднуються медичні, рекреаційні та соціально-економічні функції. Просторова

Таблиця 3

Основні напрями вдосконалення просторової організації медичного туризму в Україні

Напрямок	Зміст і очікуваний результат
Формування інтегрованих кластерів «лікування – оздоровлення»	Створення комплексів, що поєднують клінічну, реабілітаційну та туристично-рекреаційну інфраструктуру; розвиток кластерів «Моршин – Трускавець – Хмільник», «Куяльник – Сергіївка – Одеса».
Оптимізація транспортної та логістичної доступності	Модернізація аеропортів, залізничних і автомобільних сполучень з курортними центрами; створення сервісів медичного трансферу.
Маркетинг і брендинг національного медико-туристичного продукту	Розроблення державної програми просування України як доступного медичного напрямку; створення спільних інформаційних платформ і цифрових сервісів.
Регламентування та стандартизація послуг	Гармонізація нормативної бази з європейськими стандартами, розбудова системи акредитації клінік і статистичного моніторингу медичного туризму.
Інвестування у відновлення пошкоджених територій	Залучення коштів державних і міжнародних фондів для реконструкції медичних і курортних закладів; стимулювання державно-приватного партнерства.
Розвиток внутрішнього медичного туризму	Підтримка міжрегіональної мобільності пацієнтів, популяризація реабілітаційних програм і санаторного лікування для українців.
Удосконалення політики ціноутворення та сервісу	Запровадження пакетних програм лікування із прозорою структурою вартості, розвиток англійськомовного сервісу та превентивних програм для іноземців.
Безпека та післявоєнний контекст	Оцінка ризиків, медичне страхування, гарантії для іноземних пацієнтів, розвиток системи реабілітації ветеранів і військових як нового сегмента галузі.

Систематизовано автором за даними UkraineInvest, 2023 р.; Звіту про виконання МОЗ плану заходів, 2024 р.

структура галузі має поліцентричний характер і концентрується в Київській, Львівській, Закарпатській і Одеській областях, які виступають головними центрами медико-туристичної активності.

Визначальними чинниками розвитку є рівень медичної інфраструктури, транспортна доступність і сервісно-інфраструктурне забезпечення, взаємодія яких зумовлює формування кластерів медико-туристичних послуг. Конкурентоспроможність України підтримується поєднанням доступної вартості лікування, природно-лікувальних ресурсів і професійної кваліфікації медичних кадрів, однак подальший розви-

ток потребує гармонізації стандартів якості та міжнародної акредитації закладів.

Післявоєнне відновлення створює нові можливості для модернізації медичної та курортної інфраструктури, розвитку реабілітаційних центрів і формування кластерів у Карпатському та Причорноморському регіонах. Ефективна просторово-інституційна політика має базуватися на принципах поліцентричності, міжрегіональної взаємодії та державно-приватного партнерства, що сприятиме входженню України в європейський медико-туристичний простір і зміцненню регіональної конкурентоспроможності.

Список використаної літератури

Баєв В. Сучасні тенденції розвитку медичного туризму в Україні. *Агросвіт*. 2015. № 7. С. 35–38. [Електронний ресурс]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2015_7_8 (дата звернення 08.09.2025).

- Галасюк С. Концептуальні підходи до визначення терміна «лікувально-оздоровчий туризм». *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-8>
- Галасюк С., Галасюк К. Проблеми розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія «Економічні науки». 2013. № 5(254). С. 16–21. [Електронний ресурс]. URL: <https://dspace.oneu.edu.ua/handle/123456789/2290> (дата звернення 08.09.2025).
- Гапонова Е. Ринок медичних послуг в Україні: проблеми та протиріччя. *East European Scientific Journal*. 2016. Vol. 3. № 2(6). Р. 24–26. [Електронний ресурс]. URL: <https://surl.li/nzaznb> (дата звернення 08.09.2025).
- Гнедик Є. Засоби регулюючого впливу держави у сфері медичного туризму. *Підприємництво, господарство та право*. 2019. № 3. С. 80–86. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/16.pdf> (дата звернення 08.09.2025).
- Гнедик Є. Медичний туризм як вид господарської діяльності: проблеми нормативно-правового визначення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Т. 2. С. 18–22. [Електронний ресурс]. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_tom_2_2017/6.pdf (дата звернення 08.09.2025).
- Державне агентство розвитку туризму України [Електронний ресурс]. URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення 08.09.2025).
- Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. URL: https://ukrstat.gov.ua/metaopus/2023/2_03_12_05_2023.htm (дата звернення 09.09.2025).
- Звіт про виконання МОЗ плану заходів. Міністерство охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. URL: <https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%B1%D0%B0%D1%80%D1%94%D1%80%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/2024/03-2024/22-03-2024/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D0%B-F%D1%80%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B-D%D1%8F%20%D0%9C%D0%9E%D0%97%20%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%83%20%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2.pdf> (дата звернення 08.09.2025).
- Мальська М., Бордун О. Медичний туризм: теорія та практика. Київ, 2018. 128 с.
- Молодецький А., Остра В. Лікувально-оздоровчий туризм в українських Карпатах і Причорномор'ї: сучасний стан і тенденції. *Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*. Серія «Географічні і геологічні науки». 2020. Т. 25. № 1 (36). С. 126–140. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2020.1\(36\).205173](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2020.1(36).205173)
- Парфіненко А., Волкова І., Щербина В. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні (у порівнянні із країнами Центральної Європи). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Міжнародні відносини, економіка, країнознавство». 2018. № 7. С. 130–135 [Електронний ресурс]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2018_7_21 (дата звернення 08.09.2025).
- Статистичний щорічник України. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. 2024. 273 с. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/statystychnyy-shchorichnyk-ukrayiny-2024> (дата звернення 08.09.2025).
- Українська асоціація медичного туризму (УАМТ) [Електронний ресурс]. URL: <https://uamt.com.ua/UA/> (дата звернення 08.09.2025).
- Яворська В., Ляшкова О. Особливості розвитку медичного туризму в Україні. *Вісник Одеського національного університету*. Серія «Географічні та геологічні науки». 2025. Т. 30. Вип. 1 (46). С. 222–233. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2025.1\(46\).332730](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2025.1(46).332730)
- European Medicines Agency (EMA) [Електронний ресурс]. URL: <https://www.ema.europa.eu/en/homepage> (дата звернення 08.09.2025).
- Li H., Cui W. Patients without Borders. The Historical Changes of Medical Tourism. *University of Western Ontario Medical Journal*. 2014. Vol. 83. № 2. Р. 20–22. <https://doi.org/10.5206/uwomj.v83i2.4434>
- Lunt N., Smith R., Exworthy M., Green T.S., Horsfall D., Mannion R. Medical Tourism: Treatments, Markets and Health System Implications: A Scoping Review. OECD Publications Service. 2011. 55 p. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.birmingham.ac.uk/documents/college-social-sciences/social-policy/hsmc/publications/2011/medical-tourism-scoping-review.pdf> (дата звернення 08.09.2025).
- UkraineInvest. *Investment Opportunity of Healthcare Sector in Ukraine* [Електронний ресурс]. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2025/06/investment-opportunity-of-healthcare-sector-in-ukraine.pdf?utm> (дата звернення 08.09.2025).

References

- Baiev, V.V. (2015). Suchasni tendentsii rozvytku medychnoho turyzmu v Ukraini [Current trends in the development of medical tourism in Ukraine]. *Ahrosvit*, 7, 35–38. [Electronic resource] URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2015_7_8 (access date 08.09.2025) [in Ukrainian].
- Halasiuk, S.S. (2023). Kontseptualni pidkhody do vyznachennia terminu “likuvalno-ozdorovchyi turyzm” [Conceptual approaches to defining the term “health and wellness tourism”]. *Ekonomika ta suspilstvo [Economy and Society]*, 47. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-8> [in Ukrainian].
- Halasiuk, S.S., & Halasiuk, K.A. (2013). Problemy rozvytku likuvalno-ozdorovchoho turyzmu v Ukraini [Problems of development of health and wellness tourism in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Shkhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu im. Lesi Ukrainky. Serii: Ekonomichni nauky [Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Eastern European National University. Economic Sciences Series]*, 5(254), 16–21. [Electronic resource] URL: <https://dspace.oneu.edu.ua/handle/123456789/2290> (access date 08.09.2025) [in Ukrainian].
- Haponova, E.O. (2016). Rynok medychnykh posluh v Ukraini: problemy ta protyrichchia [The market of medical services in Ukraine: problems and contradictions]. *East European Scientific Journal (Warsaw)*, 3(2), 24–26. [Electronic resource] URL: <https://surl.li/nzaznb> (access date 08.09.2025) [in Ukrainian].
- Hnedyk, Ye.S. (2019). Zasoby rehuliuuchoho vplyvu derzhavy u sferi medychnoho turyzmu [Instruments of state regulatory influence in the field of medical tourism]. *Pidpryiemnytstvo, hospodarstvo ta pravo [Entrepreneurship, Economy and Law]*, 3, 80–86. [Electronic resource] URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/16.pdf> (access date 08.09.2025) [in Ukrainian].
- Hnedyk, Ye.S. (2017). Medychnyi turyzm yak vyd hospodarskoi diialnosti: problemy normatyvno-pravovoho vyznachennia [Medical tourism as a type of economic activity: problems of regulatory and legal definition]. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii [Current Issues of National Jurisprudence]*, 6(2), 18–22. [Electronic resource] URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_tom_2_2017/6.pdf (access date 08.09.2025) [in Ukrainian].
- Derzhavne ahentstvo rozvytku turyzmu Ukrainy [State Agency for Tourism Development of Ukraine]. [Electronic resource] URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (access date 08.09.2025) [in Ukrainian].
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2023). Turystychna diialnist v Ukraini: statystychnyi biuleten [Tourist activity in Ukraine: statistical bulletin]. *Kyiv: Derzhstat*. [Electronic resource] URL: https://ukrstat.gov.ua/metaopus/2023/2_03_12_05_2023.htm (access date 09.09.2025) [in Ukrainian].
- Malska, M.P., & Bordun, O.Yu. (2018). Medychnyi turyzm: teoriia ta praktyka [Medical tourism: theory and practice]. Kyiv, 128 p. [in Ukrainian].
- Ministerstvo okhorony zdorov'ia Ukrainy. Zvit pro vykonannia MOZ planu zakhodiv [Report on the Implementation of the Ministry of Health Action Plan]. MOZ Ukrainy. [Electronic resource] URL: <https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%B1%D0%B0%D1%80%D1%94%D1%80%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/2024/03-2024/22-03-2024/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%9C%D0%9E%D0%97%20%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%83%20%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2.pdf> (access date 08.09.2025) [in Ukrainian].
- Molodetskyi, A.E., & Ostra, V.A. (2020). Likuvalno-ozdorovchyi turyzm v ukrainskykh Karpatakh i Prychornomor'i: suchasnyi stan i tendentsii [Health and wellness tourism in the Ukrainian Carpathians and the Black Sea region: current state and trends]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I.I. Mechnykova. Serii: Heohrafichni i heolohichni nauky [Odesa I.I. Mechnikov National University Herald. Geography and Geology]*, 25 (1(36)), 126–140. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2020.1\(36\).205173](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2020.1(36).205173) [in Ukrainian].
- Parfinenko, A.Yu., Volkova, I.I., & Shcherbyna, V.I. (2018). Problemy ta perspektyvy rozvytku likuvalno-ozdorovchoho turyzmu v Ukraini (u porivnianni z krainamy Tsentralnoi Yevropy) [Problems and prospects of health and wellness tourism development in Ukraine (compared with Central European countries)]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Serii: Mizhnarodni vidnosyny, ekonomika, krainoznavstvo [Kharkiv Karazin National University Bulletin. International Relations, Economics, Country Studies]*, 7, 130–135 [in Ukrainian].

Statystychnyj shchorichnyk Ukrainy. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2024). [Statistical Yearbook of Ukraine. State Statistics Service of Ukraine]. 273 p. [Electronic resource] URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/statystychnyy-shchorichnyk-ukrayiny-2024> (access date 08.09.2025) [in Ukrainian].

Ukrainska asotsiatsiia medychnoho turyzmu (UAMT) [Ukrainian Association of Medical Tourism (UAMT)]. [Electronic resource] URL: <https://uamt.com.ua/UA/> (access date 08.09.2025) [in Ukrainian].

Yavorska, V.V., & Liashkova, O.O. (2025). Osoblyvosti rozvytku medychnoho turyzmu v Ukraini [Features of the development of medical tourism in Ukraine]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Heohrafichni ta heolohichni nauky* [Odesa National University Herald. Geography and Geology], 30 (1(46)), 222–233. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2025.1\(46\).332730](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2025.1(46).332730) [in Ukrainian].

Bookman, M.Z., & Bookman, K.R. (2007). Medical Tourism in Developing Countries. New York: Palgrave Macmillan, 262 p. [in English].

European Medicines Agency (EMA). [Electronic resource] URL: <https://www.ema.europa.eu/en/homepage> (access date 08.09.2025) [in English].

Li, H., & Cui, W. (2014). Patients without Borders. The historical changes of medical tourism. *University of Western Ontario Medical Journal*, 83(2), 20–22. <https://doi.org/10.5206/uwomj.v83i2.4434> [in English].

Lunt, N., Smith, R., Exworthy, M., Green, T. S., Horsfall, D., & Mannion, R. (2011). *Medical Tourism: Treatments, Markets and Health System Implications: A Scoping Review*. Paris: OECD Publications Service. 55. [Electronic resource] URL: <https://www.birmingham.ac.uk/documents/college-social-sciences/social-policy/hsmc/publications/2011/medical-tourism-scoping-review.pdf> (access date 08.09.2025) [in English].

UkraineInvest. *Investment Opportunity of Healthcare Sector in Ukraine*. [Electronic resource] URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2025/06/investment-opportunity-of-healthcare-sector-in-ukraine.pdf?utm> (access date 08.09.2025) [in English].

Отримано: 24.10.2025

Прийнято: 10.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025

